

Výskyt vodních ptáků na Bohdanečském rybníce během roku

Year-round patterns of the waterfowl occurrence on Bohdanečský fishpond

Martin Paclík^(1, 2)

⁽¹⁾ Katedra biologie PdF UP, Purkrabská 2, 771 40 Olomouc;
e-mail: martin.paclik@post.sk

⁽²⁾ Dolany 90, 533 45

Úvod

Početnost ptáků na jakémkoli místě obvykle výrazně kolísá v čase, ať už během dne, sezóny nebo v průběhu let. Omezením sčítání jen na určitou dobu či období lze tedy získat jen neúplnou informaci o výskytu ptáků na dané lokalitě. Tato práce se proto zaměřuje na změny početnosti ptáků v biotopu rybníka v průběhu roku. Celoroční sčítání jsou často prováděna právě na rybnících nebo jiných vodních plochách (KOZA 1989, ŠEVČÍK 1998, REIF 2000, VALÁŠEK 2004, TURČOKOVÁ 2006). Důvodem je pravděpodobně to, že se zde na tahu zastavují různé druhy vodních ptáků, které jsou pro ornitology mnohdy velmi atraktivní. Vodní hladina je navíc přehledná po celý rok, což je výhoda oproti jiným biotopům, neboť věrný odhad skutečných změn početnosti je při celoročním sčítání ztížen měnící se zachytitelností ptáků v terénu (viz PACLÍK 2004).

Bohdanečský rybník je tradičně navštěvován biology různého zaměření (KOEPECKÁ & ZÁRUBOVÁ-PRAUSOVÁ 2000, LEMBERK 2001, BERAN 2004). Z ornitologického výzkumu tohoto území jsou dostupné zejména soupisy ptačích druhů (LEMBERK 2001, PACLÍK *et al.* 2003). LEMBERK (2001) zopakoval po dvaceti letech jarní sčítání ptáků, které předtím provedl SKLENÁŘ (1982), přičemž poukazuje zejména na úbytek mokřadních druhů. Kvantitativní studie změn početnosti ptáků během roku však doposud nebyla provedena. Na tak významné mokřadní lokalitě, která je zvláště chráněným územím a kde je snaha pečovat o mokřadní biotopy s cílem zvýšit jejich přitažlivost pro ptáky (viz PACLÍK *et al.* 2002), je ale důležité znát všechny sezónní aspekty výskytu vodních ptáků. Předchozí dílčí pozorování totiž naznačují, že Bohdanečský rybník není pro vodní ptáky jen hnízdištěm, ale také pozoruhodnou zastávkou na tahu (PACLÍK *et al.* 2003, BĚLKA & VRÁNA 2004, VRÁNA & BĚLKA 2006).

Cílem této práce je popsat sezónní průběh početnosti vodních ptáků na Bohdanečském rybníce v období 2000–2002, tj. přinést základní údaje o výskytu vodních ptáků na uvedené lokalitě během roku. Těžištěm práce je porovnání počtu jedinců při jednotlivých přesně definovaných kontrolách lokality. Výsledky ze sčítání použitou metodou jsem navíc doplnil údaji z pozorování mimo termíny standardního sčítání a také z návštěv blízkého okolí rybníka ve stejném období, abych mohl diskutovat případné mezery v poznání výskytu ptáků způsobené použitou metodou.

Metodika

Bohdanečský rybník (50°06'N 15°40'E, nadmořská výška 200 m) je v současnosti největším rybníkem východních Čech; volná hladina má rozlohu 85 ha, břehová linie je velmi členitá s bohatým zastoupením rákosin (desítky ha) a několika ostrovy. V blízkém okolí rybníka se nacházejí vlhké louky, lesy, pole a k území přiléhá okraj města Lázně Bohdaneč. Bohdanečský rybník je od roku 1951 chráněným územím a v současné době náleží do kategorie Národní přírodní rezervace. V roce 2004 se území stalo součástí Ptačí oblasti Bohdanečský rybník (nařízení vlády č. 608/2004 Sb.). Podrobnější informace o území viz PAČLÍK *et al.* (2002, 2003) a PAČLÍK (2003).

V letech 2000–2002 jsem ze dvou míst na břehu sčítal vodní ptáky na hladině a v přilehlých litorálních porostech (viz PAČLÍK 2003, 2004). První stanoviště se nacházelo na hlavní hrázi u výpusti rybníka, druhé na vyvýšené pozorovatelně na špičce Polákova poloostrova. Takto jsem pokryl zhruba 65 % celkové rozlohy hladiny. Výsledky z obou míst slučuji, neboť riziko dvojitých registrací těchto jedinců jsem snížil rychlým přesunem mezi sčítacími body. K pozorování ptáků jsem používal triedr 7x50 a stativový monokulár 25x70. Vlastní sčítání trvalo nejkratší dobu nutnou pro sečtení přítomných ptáků. Zleva doprava jsem postupně po zorných polích sčítal ptáky všech druhů, poté jsem v opačném směru pátral po vzácnějších druzích, které mohly prve uniknout pozornosti. Ptáky v porostech rákosu poblíž pozorovatelně jsem zjišťoval také akusticky. Lokalitu jsem navštěvoval zhruba jednou za deset dní od února do listopadu, vždy ráno jeden a půl hodiny po východu slunce. Celkem jsem vykonal 28, 30 a 26 standardních kontrol za sezónu (tab. 1). Sčítal jsem pouze pokud síla větru nepřesahovala pátý stupeň Beauforta.

Ze záznamů každého druhu při jednotlivých návštěvách jsem vyjádřil sezónní frekvenci pozorování druhu pro každý rok zvlášť a pro všechny roky dohromady. Dílčí počty jedinců u častěji zaznamenávaných druhů byly vyneseny graficky, u zbylých druhů jsou pouze vypsány v textu. Komentář k výskytu jednotlivých druhů zahrnuje kategorii frekvence výskytu (sestupně: velmi často, často, středně často, vzácně a velmi vzácně pozorovaný druh), první a poslední záznam v letech, maximální zjištěný počet jedinců (nejnižší a nejvyšší roční maximum ve třech letech sledování), posouzení výkyvů početnosti během sezóny, informaci o hnízdění (srovnání s léty 1995–2002; PAČLÍK *et al.* 2003) apod. U druhů zastižených méně než pětkrát je uveden výčet jednotlivých pozorování.

Tab. 1: Rozložení kontrol Bohdanečského rybníka v jednotlivých letech (standardní + doplňkové kontroly).

Tab. 1: Distribution of counting events (standard + additional) on Bohdanečský fishpond in particular years.

	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Celkem / Total
2000	3+1	3+0	3+5	2+1	3+1	3+1	2+2	3+0	3+0	3+1	0+1	28+13
2001	3+0	3+3	3+4	3+7	3+3	3+1	3+9	3+3	3+4	3+4	0+0	30+38
2002	3+0	2+0	3+1	3+2	1+1	3+7	3+7	2+1	3+1	3+0	0+2	26+22
Celkem / Total	9+1	8+3	9+10	8+10	7+5	9+9	8+18	8+4	9+5	9+5	0+3	84+73

Pro zpřesnění informace poskytnuté standardní metodou, např. ověření výskytu druhu v období kdy nebyl při sčítání zaznamenán, jsem k diskusi použil také údaje z vlastních doplňkových kontrol území NPR Bohdanečský rybník a rybník Matka (celkem 73 kontrol za tři roky; tab. 1) a jejího blízkého okolí (dalších 96 kontrol) – zejména otevřené krajiny severně od lokality, ostatních rybníků u Lázní Bohdaneč (Zábranské, Hakumberské, Nadymače) a u Bukovky (Skříň, Rozhrna, Udržal, Jílovky a Tichý) a pískoven u Starých Ždanic a Stěblové. Tyto kontroly nebyly prováděny standardně a šlo o nahodilé návštěvy s různými trasami v letech 2000–2002. Výsledky z doplňkových kontrol slouží pouze pro slovní doplnění závěrů o sezónních změnách početnosti zjištěných sčítáním standardní metodou a nejsou kvantifikovány ani zahrnuty v grafech. Taktéž jsem použil údaje jiných ornitologů, které jimi byly poskytnuty do interní databáze (citovány jako *in litt.*; viz PACLÍK *et al.* 2003).

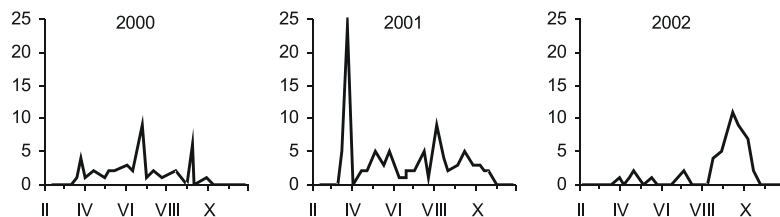
Výsledky a diskuse

Zaznamenané druhy a jejich početnost

Za tři roky jsem použitou standardní metodou zaznamenal celkem 48 druhů vodních ptáků, přičemž v jednotlivých letech to bylo 36, 39 a 32 druhů. Následuje jejich výčet s komentáři.

1) potápka roháč (*Podiceps cristatus*)

Často pozorovaný druh (tab. 2). První pozorování v roce spadalo do období 16.–31.3., poslední do období 28.9.–20.10., při doplňkové kontrole jsem ji zastihl ještě 22.10. Většinou se vyskytovala v malém počtu do tří jedinců, maximální počty dosahovaly 9–24 jedinců (obr. 1). V březnu 2001 jsem zachytil výrazný jarní průtah a každoročně v červnu až srpnu zvýšený počet jedinců, který se v roce 2002 udržel až do října. Hnízdní početnost v roce 2002 poklesla. Pozorována byla i mláďata; na lokalitě prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve stejném období se vyskytovala a hnízdila i na dalších rybnících a pískovnách v okolní krajině. Pravidelně až do zámru se až několik desítek jedinců (max. 38 ex.) zdržovalo na pískovnách u Starých Ždanic (zejména na pískovně Oplatil), odkud pochází pozdní pozorování 26.12. i časně pozorování 27.1.

Obr. 1: Výskyt potápky roháče (*Podiceps cristatus*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

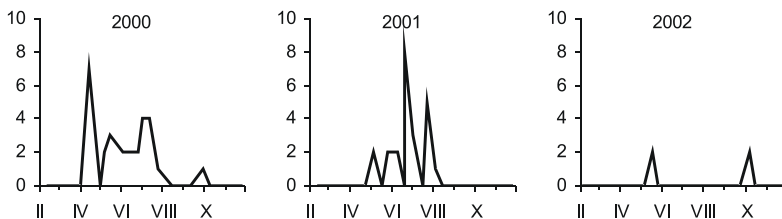
Fig. 1: Occurrence of the Great Crested Grebe (*Podiceps cristatus*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

2) potápka rudokrká (*Podiceps grisegena*)

Dne 18.5.2001 jsem zaznamenal 1 ex. (tab. 2). Z 9.6. téhož roku pochází další pozorování opět jednoho jedince na blízkých Zábranských rybnících. REJL (2001b) ji na Bohdanečském rybníce pozoroval také 20.7.2001 a 15.9.2000.

3) potápka černokrká (*Podiceps nigricollis*)

V prvním roce byla pozorována poměrně často, ale poté stále vzácněji (tab. 2). První pozorování na lokalitě spadalo do období 14.4.–17.5., poslední do období 28.9.–7.10. Při doplňkové kontrole byla zaznamenána již 7.4. Zpočátku se vyskytovala po celou sezónu, v roce 2002 již jen na průtahu (obr. 2). Nejčastěji byli pozorováni dva jedinci, maximálně dva až osm jedinců. V dubnu 2000 jsem zaznamenal výrazný jarní průtah a v červnu 2001 letní zvýšený počet jedinců. Bylo zaznamenáno vyspělé mládě; na lokalitě prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve stejném období byla zaznamenána pouze dvakrát na rybníku Skříň.

Obr. 2: Výskyt potápky černokrké (*Podiceps nigricollis*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 2: Occurrence of the Black-necked Grebe (*Podiceps nigricollis*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

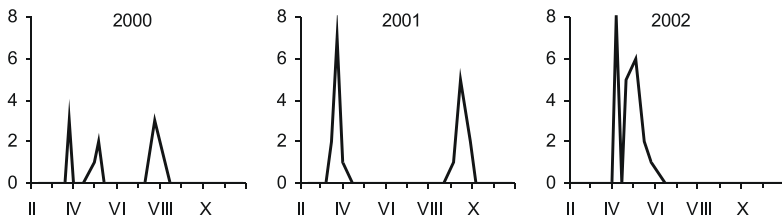
4) potápka malá (*Tachybaptus ruficollis*)

Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Byla pozorována v období 22.4.–22.9., nejčastěji v rákosí pod pozorovatelnou a pro její nízkou zachytitelnost v terénu nebyly výsledky hodnoceny graficky. Pravděpodobně je přítomna po většinu roku. Obvykle byl pozorován jen jeden, maximálně dva jedinci. Při doplňkové kontrole jsem v jindy neprohližené severozápadní zátocě pozoroval sedm ptáků. Bylo zaznamenáno mládě v prachovém peří; prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve stejném období se vyskytovala a hnízdila i na dalších rybnících v okolí a zimovala na Labi v Pardubicích (HAMPL & VÁCLAVEK 2003).

5) kormorán velký (*Phalacrocorax carbo*)

Středně často pozorovaný druh (tab. 2). První dva roky měl jeho výskyt přibližně dva vrcholy početnosti, v roce 2002 jen jeden vrchol na jaře (obr. 3). Jarní výskyt spadalo do období 16.3.–26.5., ačkoli Holub (*in litt.*) jej v roce 2000 pozoroval již 13.3. „Letní“ výskyt spadalo do období 24.7.–28.9., ale při doplňkové kontrole jsem kormorána zaznamenal ještě 15.10. a Lemberk (*in litt.*) v roce 2002 dokonce ještě 24.11. Většinou se vyskytoval v počtu do tří jedinců, maximálně byli zaznamenáni tři až osm jedinců. Holub (*in litt.*) jej zastihl na přeletu nad rybníkem v počtu 70 ex. Ve stejném období jsem jej vzácně zaznamenal na rybníce Rozhrna, pískovně Oplatil a na přeletu nad volnou krajinou. Nejčasnější

pozorování je z pískovny Oplatil, kde 25.2.2001 odpočívalo na hladině 250 ex., což je zároveň mimořádný počet. HAMPL & VÁCLAVEK (2003) jej na Labi v Pardubicích uvádějí již ze začátku února. Nejpozději byl pozorován 25.11. na pískovně Oplatil.

Obr. 3: Výskyt kormorána velkého (*Phalacrocorax carbo*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

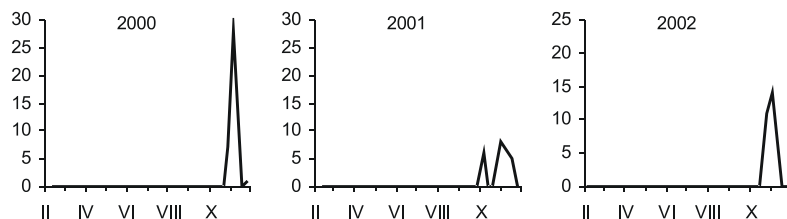
Fig. 3: Occurrence of the Cormorant (*Phalacrocorax carbo*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

6) bukač velký (*Botaurus stellaris*)

Při sčítání byl zaznamenán pouze třikrát: 22.4.2001, 14.4. a 17.5.2002 (tab. 2), pokaždé jeden samec ozývající se z rákosí. Opakovaně byl zaznamenáván při doplňkových kontrolách v dubnu až květnu, ale taktéž v letním období od 3.7. (Česák *in litt.*) do 10.8., kdy se jednalo o ptáky pozorované v rákosí nebo za letu. Pravděpodobně zde hnízdí jeden pár (PAČLÍK *et al.* 2003). Nikde jinde v okolí nebyl zastižen.

7) volavka bílá (*Egretta alba*)

Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Vyskytovala se pozdě v sezóně v období 7.10.–26.11., většinou až při nebo po vypuštění rybníka. Při doplňkových kontrolách byla zastižena nejdříve 22.4., Holub (*in litt.*) ji v roce 2000 zastihl dokonce již 26.1. Existují pravidelná doplňková pozorování z letního období. Pozorována byla nejčastěji v počtu do deseti jedinců, maximální počet čítal 28 jedinců (obr. 4). Holub (*in litt.*) zaznamenal 30.10.2002 dokonce 44 ex. Ve stejném období se vzácně a v obdobných počtech vykytovala na dalších rybnících (Nadymače, Zábranské, Matka) a na polích v okolí lokality.

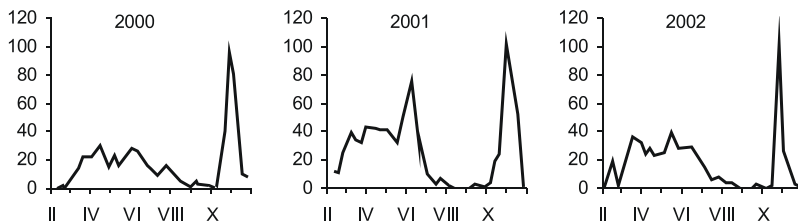

Obr. 4: Výskyt volavky bílé (*Egretta alba*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 4: Occurrence of the Great Egret (*Egretta alba*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

8) volavka popelavá (*Ardea cinerea*)

Velmi často pozorovaný druh (tab. 2). První pozorování spadalo do období 11.–18.2, poslední do období 26.–29.11. Mnohdy byla zaznamenána už při první (únor) nebo ještě při poslední kontrole v roce (listopad). Při doplňkové kontrole louky u rybníka směrem k Dolanům byla zastížena ještě 8.12., Holub (*in litt.*) ji v roce 2000 zaznamenal již 26.1. Nejčastěji byla zaznamenána v počtu do 30–40 jedinců, maximální počty 96–102 jedinců byly dosaženy v říjnu a listopadu (obr. 5). Plochý vrchol početnosti od března do června byl způsoben započítáváním ptáků na hnízdech ve stromové kolonii, podzemní vrchol zase představují ptáci pozorovaní na bahně vypuštěného rybníka. Pozorována byla i mláďata na hnízdech; na lokalitě prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období se zejména v mimohnízdni době pravidelně vyskytovala i na dalších rybnících, potocích i na polích v okolní krajině, ovšem v nižších počtech 1–20 ex. Vzácně jsem ji pozoroval i v zimě.

Obr. 5: Výskyt volavky popelavé (*Ardea cinerea*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 5: Occurrence of the Grey Heron (*Ardea cinerea*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

9) čáp černý (*Ciconia nigra*)

Dne 1.4.2000 přeletěl 1 ex. nad rybníkem (tab. 2). Ve sledovaném období hnízdil v lesích nedaleko sledované lokality a od dubna do srpna byl opakovaně v počtu 1–3 ex. zaznamenáván při doplňkových kontrolách. Dvakrát jsem jej zaznamenal i v okolní krajině poblíž Zábranských rybníků a na rybníce Tichý.

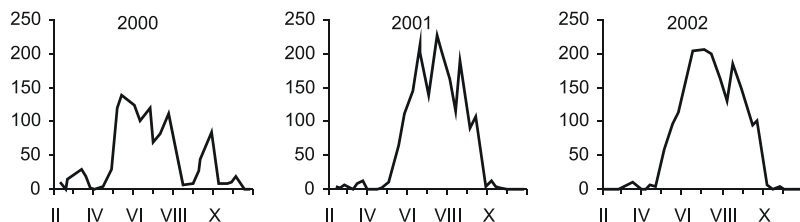
10) labuť (*Cygnus* sp.)

Během sčítání dne 25.2.2001 přilétli na lokalitu čtyři jedinci a usedli na led rybníka, kde poté odpočívali (tab. 2). Byli určeni jako labuť malá (*Cygnus columbianus*), avšak toto pozorování bylo faunistickou komisí zamítnuto (VAV-ŘÍK 2002) s tím, že se mohlo jednat i o labuť zpěvnou (*Cygnus cygnus*).

11) labuť velká (*Cygnus olor*)

Velmi často pozorovaný druh (tab. 2). První pozorování spadalo do období 10.2.–18.3., poslední do období 14.10.–19.11. Nejčastěji se vyskytovala v počtu do třiceti jedinců, nicméně často i ve vyšších počtech a maxima 138–226 jedinců byla vždy dosahována v letním období (obr. 6). V tomto období se na lokalitě shromažďovali dospělí ptáci, přičemž jejich počty stoupaly už od

května, vrcholily na přelomu června a července a klesaly v září. Toto letní shromaždiště bylo nejpočetnější ve východních Čechách (REŠL & SVOBODOVÁ 2003). Při doplňkové kontrole 6.8.2001 jsem napočítal dokonce 250 ex. Vysoké počty kontrastují s tím, že na lokalitě hnízdily jen jeden až dva páry. Letní početnost po prvním roce sčítání stoupla. Každoročně jsem zaznamenal slabý jarní průtah. Byla pozorována i mláďata; prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období se pravidelně vyskytovala a hnízdila i na dalších rybnících, ale počty zde byly vždy nižší než 50 ex. Nebyla pozorována na pískovnách.

Obr. 6: Výskyt labuť velká (*Cygnus olor*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

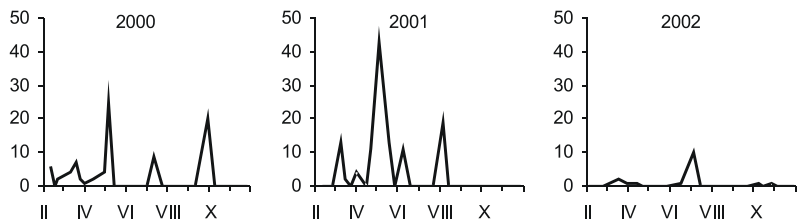
Fig. 6: Occurrence of the Mute Swan (*Cygnus olor*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

12) husa běločelá (*Anser albifrons*)

Dne 29.11.2002 jsem pozoroval dva jedince (tab. 2). Holub (*in litt.*) ji zde zastihl 22.10.2000 a 11.12.2002. Ve sledovaném období byla od listopadu do ledna opakovaně zaznamenávána na polích v okolní krajině společně s husou polní, kterou jsem zde pozoroval mnohem častěji a v jejíž hejnech mohla husa běločelá unikat pozornosti.

13) husa velká (*Anser anser*)

Středně často pozorovaný druh (tab. 2). První pozorování spadalo do období 10.2.–18.3., poslední do období 4.8.–27.10. Většinou byla pozorována v počtu

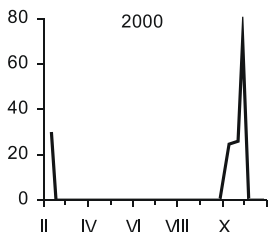
Obr. 7: Výskyt husy velké (*Anser anser*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 7: Occurrence of the Greylag Goose (*Anser anser*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

do deseti jedinců, maximální počty 10–43 jedinců byly dosaženy v květnu a v červenci (obr. 7). Pravděpodobně je přítomna po celou sezónu, hnízdí a zřejmě zde i pelichá. Opakovaně jsem ji pozoroval při doplňkových kontrolách jinak neprohližené severozápadní zátoky, rybníka Matka, nebo louky u rybníka směrem k Dolanům. Početnost v roce 2002 poklesla. Byla pozorována čerstvě vyvedená mláďata; na lokalitě prokazatelně hnízdí (PAČLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období byla ojediněle zaznamenána také na rybníce Rozhrna a pískovně Oplatil, opakovaně potom na polích severně od lokality, dokonce i v mimořádném počtu 50 ex. Na pískovně Oplatil byl zaznamenán pozdní výskyt 18.11.

14) husa polní (*Anser fabalis*)

Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Byla zaznamenána jen v únoru a v říjnu 2000, při doplňkové kontrole jsem ji zaznamenal ještě 1.11. Obvykle jsem pozoroval 25–30 jedinců, maximálně 71 jedinců (obr. 8) a při doplňkové kontrole jsem zaznamenal až 84 ex. Husy na lokalitě nocovaly a brzký ranní odlet na pole do okolní krajiny byl pravděpodobně příčinou toho, že nebyly při ranním sčítáním spolehlivě zaznamenávány. Ve sledovaném období jsem ji od října do ledna pravidelně pozoroval na polích severně od lokality. Její počet často přesahoval 200 ex., maximálně bylo zaznamenáno 450 ex. K nocování zalétaly také na pískovnu Oplatil. Časné pozorování 29.9. pochází z pole mezi obcemi Dolany a Staré Ždánice.

Obr. 8: Výskyt husy polní (*Anser fabalis*) na Bohdanečském rybníce v roce 2000.

Fig. 8: Occurrence of the Bean Goose (*Anser fabalis*) on Bohdanečský fishpond in the year 2000.

15) husice liščí (*Tadorna tadorna*)

Dne 22.10. 2001 byl pozorován jeden jedinec (tab. 2).

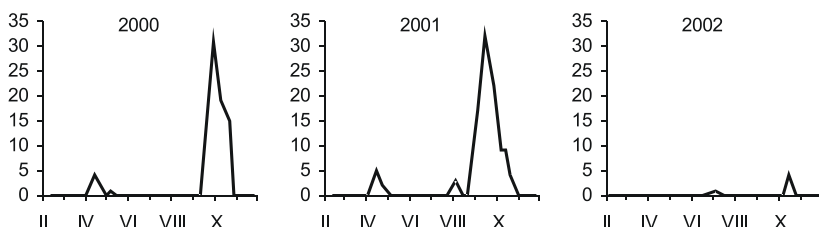
16) ostralka štíhlá (*Anas acuta*)

Byla zastížena třikrát v roce 2001: 24.3. 6 ex., 28.9. 2 ex. a 7.10. 2 ex. (tab. 2). Při doplňkových kontrolách byla zaznamenána ještě třikrát v září a říjnu 2001 a 2002, nejpozději 20.10. a v maximálním počtu 8 ex. Pouze protahuje, zejména na podzim.

17) lžičák pestrý (*Anas clypeata*)

Středně často pozorovaný druh (tab. 2). Jeho výskyt během roku má dva vrcholy, jarní průtah spadá do období 14.4.–6.5., „podzimní“ do období

5.7.–22.10. V těchto termínech byl opakovaně zaznamenán při doplňkových kontrolách a to i v jinak neprohližených zátokách nebo na louce u rybníka směrem k Dolanům. Většinou bylo zaznamenáno méně než deset jedinců, maximálně byli zastíženi čtyři až 32 jedinců, přičemž maxima pokaždé spadala do podzimního období (obr. 9). V roce 2002 výrazně poklesla jeho početnost i frekvence výskytu. Pravděpodobně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Jenom tři pozorování ze sledovaného období pocházejí z jiné lokality – časný výskyt 1.4.2001 v mimořádném počtu 36 ex. na rybníku Rozhrna a pozdní výskyt 2.11. a 3.12. na pískovnách u Starých Ždanic.

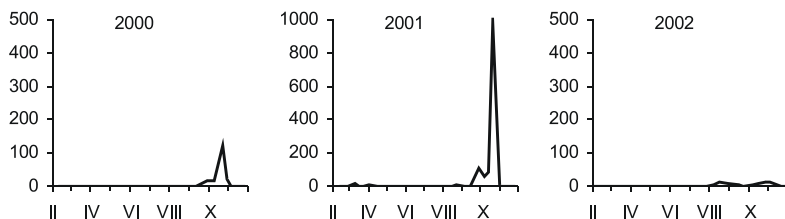

Obr. 9: Výskyt lžičáka pestrého (*Anas clypeata*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 9: Occurrence of the Shoveler (*Anas clypeata*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

18) čírka obecná (*Anas crecca*)

Středně často pozorovaný druh (tab. 2). Jarní průtah byl zachycen pouze v roce 2001 v období 17.2.–1.4., jinak se vyskytovala v období 8.8.–29.11. Při doplňkové kontrole jindy neprohližené severozápadní zátoky jsem ji zastíhl i 15.4. Jarní průtah z let 2000 a 2002 uvádějí Holub a Truhlář (*in litt.*). Většinou byla pozorována v počtu do 20 jedinců, maximální počty dosahovaly 13–975 jedinců a spadaly vždy do podzimního období (obr. 10), kdy se ptáci krmili na mělčinách vypouštěného rybníka. Ve sledovaném období byla pouze jednou zaznamenána na pískovně Oplatil v pozdním termínu 3.12.

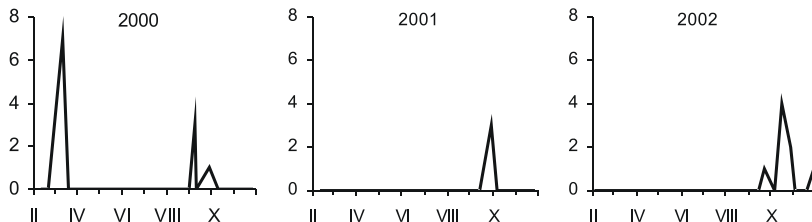

Obr. 10: Výskyt čírky obecné (*Anas crecca*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002. Pozor na odlišné měřítko na osách y.

Fig. 10: Occurrence of the Common Teal (*Anas crecca*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002. Note different scales on y axes.

19) hvízdák eurasijský (*Anas penelope*)

Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Jarní průtah byl zaznamenán 12.3., podzimní každoročně v období mezi 9.9.–29.11. Další březnová pozorování uvádějí Holub a Zajíc (*in litt.*) a při doplňkové kontrole jsem jej pozoroval i 29.6. na rybníce Matka. Většinou byl pozorován jeden až čtyři jedinci, maximálně bylo zastíženo sedm jedinců (obr. 11). Holub (*in litt.*) uvádí dokonce 11 ex. Ve sledovaném období jsem jej vzácně pozoroval i na dalších rybnících a na pískovnách. Časný výskyt 1.4. jsem zaznamenal na rybníce Skříň, pozdní pozorování 3.12. pochází z pískovny u Stěblové.

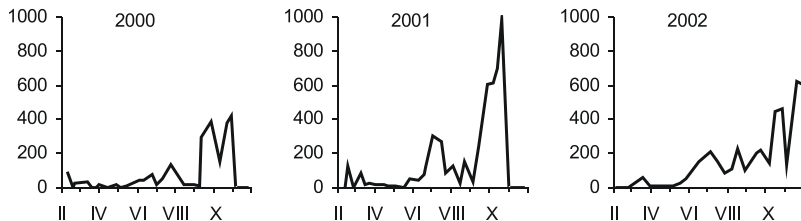

Obr. 11: Výskyt hvízdáka eurasijského (*Anas penelope*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 11: Occurrence of the Wigeon (*Anas penelope*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

20) kachna divoká (*Anas platyrhynchos*)

Velmi často pozorovaný druh (tab. 2). Vyskytovala se téměř celoročně, první pozorování spadalo do období 10.2.–18.3., poslední do období 20.10.–29.11, tj. někdy byla zaznamenána už při první (únor) nebo ještě při poslední kontrole v roce (listopad). Při doplňkové kontrole jsem ji zastihl ještě 8.12. Většinou byla zaznamenána v počtu do 100 jedinců, maximálně ale 424–984 jedinců (obr. 12) a při doplňkové kontrole jsem zjistil dokonce 1260 ex. Počty jedinců během roku setrvale narůstaly a podzimní maxima spadala do období vypouštění rybníka. Byla pozorována mláďata; prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období jsem ji pravidelně pozoroval v okolní krajině,

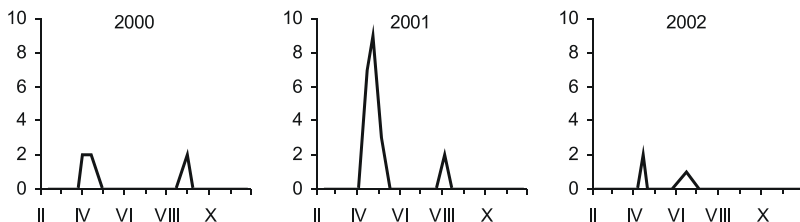
Obr. 12: Výskyt kachny divoké (*Anas platyrhynchos*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 12: Occurrence of the Mallard (*Anas platyrhynchos*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

v hnízdní době dosti rozptýleně. Vysoké počty dosahovala pouze v zimě na pískovnách u Starých Ždánic (až 950 ex.), odkud pochází časné pozorování 27.1. i pozdní pozorování 28.12. Stovky jedinců zimovaly na Labi v Pardubicích (HAMPL & VÁCLAVEK 2003).

21) čírka modrá (*Anas querquedula*)

Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Protahovala na jaře v období 1.4.–4.5. a v létě v období 16.6.–31.8., při doplňkové kontrole byla zaznamenána již 18.3. Nejčastěji byli pozorováni dva jedinci, maximálně ale sedm jedinců (obr. 13) a při doplňkové kontrole jindy neprohližené zátoky jsem zastihl 12 ex. Často se vyskytovala v nekontrolovaných zátokách a jednou i na louce u rybníka směrem k Dolanům. Ve sledovaném období se hlavně v dubnu pravidelně vyskytovala na malých rybnících. Pozdní pozorování 5.5. pochází z rybníka Tichý, maximální počet 13 ex. byl zaznamenán na rybníce Nadymač.

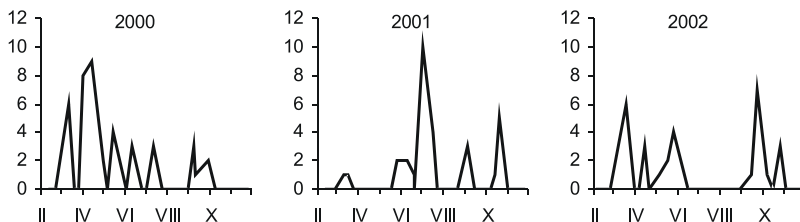

Obr. 13: Výskyt čírky modré (*Anas querquedula*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 13: Occurrence of the Gadwall (*Anas querquedula*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

22) kopřivka obecná (*Anas strepera*)

Středně často pozorovaný druh (tab. 2). První pozorování v sezóně spadalo do období 9.–18.3., poslední do období 28.9.–27.10. Obvykle jsem ji pozoroval v malém počtu do pěti jedinců, maximální počty dosahovaly 7–10 jedinců (obr. 14) a při doplňkové kontrole jsem zastihl dokonce 13 ex.

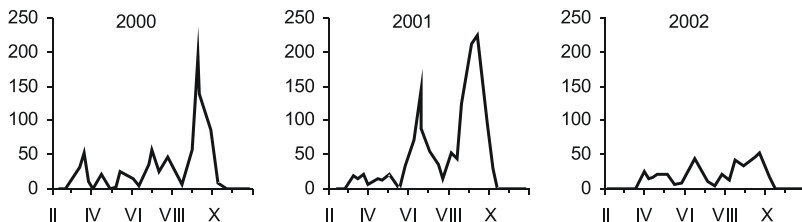
Obr. 14: Výskyt kopřivky obecné (*Anas strepera*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 14: Occurrence of the Gadwall (*Anas strepera*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

Její výskyt je velmi variabilní, ačkoli se pravděpodobně vyskytuje po celou sezónu. Každoročně jsem zachytil méně výrazný jarní a podzimní průtah a v roce 2001 také letní vrchol početnosti. Pravděpodobně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období byla pravidelně pozorována i na dalších rybnících a vzácně i na pískovnách. Ve větších počtech 19 a 27 ex. byla zaznamenána na rybnících Skříň a Rozhrna. Pozdní pozorování 16.12. pochází z pískovny Oplatil.

23) polák velký (*Aythya ferina*)

Velmi často pozorovaný druh (tab. 2). První pozorování v sezóně spadalo do období 17.2.–31.3., poslední do období 7.–22.10. Většinou jsem zaznamenal méně než 50 jedinců, maximální počty dosahovaly 53–225 jedinců (obr. 15). Výrazný byl zejména podzimní průtah a v roce 2001 byl zaznamenán i letní vrchol početnosti. V roce 2002 jeho početnost poklesla. Byla pozorována i mláďata; na lokalitě prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období se běžně vyskytoval a hnízdil na většině vodních ploch, ale v nižších počtech do 50 ex. Z pískovny Oplatil pochází pozdní pozorování 3.12. HAMPL & VÁCLAVEK (2003) uvádějí zimování několika jedinců na Labi v Pardubicích.

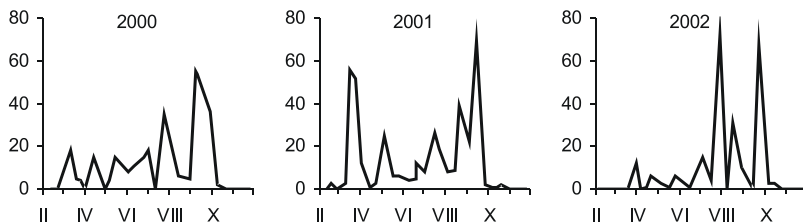

Obr. 15: Výskyt poláka velkého (*Aythya ferina*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 15: Occurrence of the Common Pochard (*Aythya ferina*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

24) polák chocholačka (*Aythya fuligula*)

Velmi často pozorovaný druh (tab. 2). První pozorování v sezóně spadalo do období 17.2.–31.3., poslední do období 10.–15.10. a při doplňkové kontrole byl zaznamenán ještě 22.10. Holub (*in litt.*) jej zde v roce 2002 pozoroval ještě 10.11. Většinou jsem najednou pozoroval méně než 20 jedinců, ale maximální počty dosahovaly 55–72 jedinců (obr. 16). Výrazný byl zejména jeho podzimní průtah a v roce 2001 jsem zaznamenal také výrazný jarní vrchol početnosti. Byla pozorována mláďata; prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období se běžně vyskytoval a hnízdil na většině vodních ploch. Časně pozorování 27.1. a pozdní pozorování 18.11. pochází z pískovny Oplatil, kde jsem navíc zaznamenal neobvykle vysoké počty (max. 250 ex.).

Obr. 16: Výskyt poláka chocholačky (*Aythya fuligula*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 16: Occurrence of the Tufted Duck (*Aythya fuligula*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

25) polák malý (*Aythya nyroca*)

Velmi vzácně pozorovaný druh (tab. 2). V jarním období byl pozorován jen 4.5., o něco častěji byl zastížen na „podzimním“ průtahu v období 15.8.–28.9. Většinou se jednalo o jednoho, maximálně dva jedince. Na podzim v roce 2000 jsem nejspíše opakovaně zaznamenával téhož jedince, který na lokalitě setrval téměř jeden měsíc, což svými pozorováními potvrzují např. i REJL (2001a) a Žďárek (*in litt.*). Ve sledovaném období jsem jej jednou zastihl na rybníce Rozhrna.

26) zrzohlávka rudozobá (*Netta rufina*)

Velmi vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Byla zaznamenána celkem třikrát: 1.7.2000 15 ex., 9.6.2001 1 ex. a 16.7.2001 3 ex. Pokaždé se jednalo jen o krátkou zastávku, kdy ptáci odpočívali na hladině.

27) hohol severní (*Bucephala clangula*)

Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Byl pozorován hlavně na jaře v období 16.3.–1.4., dále v létě 20.6. a také na podzim 29.11. Valášek (*in litt.*) jej zde v roce 2002 zastihl ještě 4.5. Pokaždé byli pozorováni jen 1–3 jedinci. Ve sledovaném období byl vzácně v obdobných počtech zaznamenáván také na dalších rybnících a na pískovnách, přičemž jeho výskyt spadl nejčastěji do rozmezí 9.3.–21.4. Pozdní záznam 26.12. pochází z pískovny u Stěblové.

28) orel mořský (*Haliaeetus albicilla*)

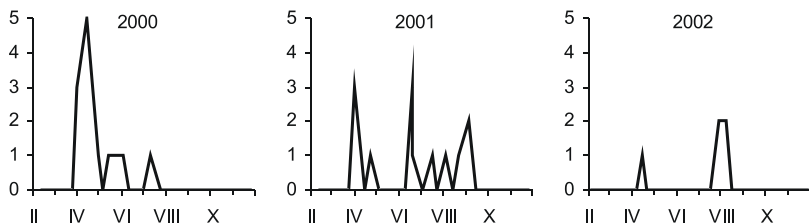
Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Byl pozorován celkem čtyřikrát: 6.5.2000, 26.11.2001, 24.2. a 15.10.2002, vždy jen jeden pták. Rejl (*in litt.*) jej zde navíc uvádí 20.7.2000 a 13.11.2001. Ve sledovaném období byl vzácně zaznamenán také při přeletu nad volnou krajinou a na pískovně Oplatil, nejčasněji 26.1. a nejpozději 26.12.

29) orlovec říční (*Pandion haliaetus*)

Dne 14.4.2000 byl pozorován jeden jedinec. Při doplňkových kontrolách byl opakovaně zaznamenán v dubnu a v srpnu (taktéž Rejl a Holub *in litt.*). Ve sledovaném období byl vzácně v počtu 1–2 ex. zaznamenáván na rybnících Skříň a Rozhrna v období 30.8.–7.10.

30) moták pochop (*Circus aeruginosus*)

Středně často pozorovaný druh (tab. 2). První pozorování spadalo do období 1.4.–14.4., poslední do období 11.7.–5.9. Při doplňkové kontrole jsem jej zaznamenal již 24.3., Holub (*in litt.*) jej v roce 2002 zaznamenal ještě 2.10. Pokaždé byl pozorován jen jeden až tři jedinci (obr. 17). Byla pozorována vzletná mláďata; na lokalitě prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve stejném období se vyskytoval na dalších rybnících a v okolní polní krajině, kam zaletoval za potravou. Nejpozdější pozorování je 7.10., nejvyšší najednou zaznamenaný počet 4 ex. Hnízdění v okolní krajině je doloženo jen na lokalitě Olšiny u Dolan (PACLÍK 2005).

Obr. 17: Výskyt motáka pochopa (*Circus aeruginosus*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

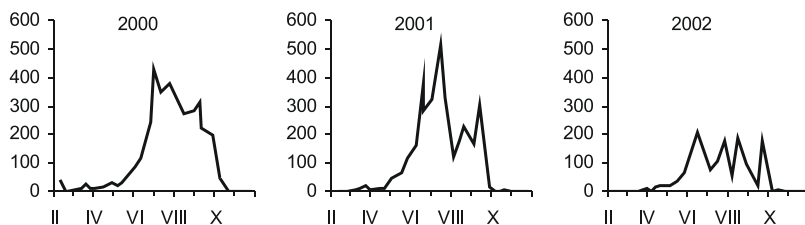
Fig. 17: Occurrence of the Marsh Harrier (*Circus aeruginosus*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

31) chřástal vodní (*Rallus aquaticus*)

Vzácně až středně často pozorovaný druh (tab. 2). Byl zjišťován jen sporadicky v období 1.4.–29.10. v počtu jeden až dva jedinci. Holub (*in litt.*) jej zaznamenal již 25.3. a ještě 30.10. Ze záznamů nelze odhadovat sezónní trend, protože tento druh je takřka nezjistitelný pokud se neozývá. Doplňková pozorování z lokality však ukazují, že je poměrně hojný. Na lokalitě pravděpodobně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období jsem jej sporadicky zaznamenal na rybnících Tichý a Matka a na lokalitě Olšiny u Dolan (PACLÍK 2005).

32) lyska černá (*Fulica atra*)

Velmi často pozorovaný druh (tab. 2). První pozorování spadalo do období 10.2.–31.3., poslední do období 10.–20.10. a při doplňkové kontrole byla zastihena ještě 22.10. Holub (*in litt.*) ji v roce 2002 zaznamenal ještě 10.11. Často jsem najednou pozoroval nad 100 jedinců a maximální počty dosahovaly 208–514 jedinců (obr. 18). V letním období se na hladině shromažďovali dospělci lysek. Jejich počty v červnu rychle narostly, dlouho se držely na výši a na konci září prudce poklesly. Početnost v jarním období byla nízká. Byla pozorována čerstvě vyvedená mláďata; na lokalitě prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období se vyskytovala a hnízdila na všech rybnících a také na pískovnách u Starých Ždánic. Na pískovnách se lisky na podzim, v zimě a v předjaří shromažďovaly, přičemž maximální počet dosáhl 1700 ex. Výskyt zde byl přerušen zamrznutím hladiny, nejpozdější pozorování pochází z 26.12. a nejčasnější z 27.1.

Obr. 18: Výskyt lysky černé (*Fulica atra*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 18: Occurrence of the Coot (*Fulica atra*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

33) slípka zelenonohá (*Gallinula chloropus*)

Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Zaznamenával jsem ji sporadicky v období 5.5.–22.10., většinou podle hlasu v rákosí v počtu 1–2 ex. Holub (*in litt.*) ji v roce 2001 zaznamenal již 25.3. Výsledky sčítání nevyovídají o sezónním průběhu početnosti slípky kvůli její nenápadnosti, proto také nebyly výsledky hodnoceny graficky. Pravděpodobně se vyskytovala po celou sezónu. Prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období jsem ji vzácně zaznamenal na několika dalších rybnících a na pískovně Oplatil. Pravidelně se vyskytovala a prokazatelně hnízdila pouze na rybníku Nadymač, kde byli maximálně pozorováni čtyři jedinci (včetně vyvedených mláďat). Nejpozdější pozorování 3.12. je z pískovny Oplatil. HAMPL & VÁCLAVEK (2003) uvádějí zimování několika jedinců na Labi v Pardubicích.

34) jeřáb popelavý (*Grus grus*)

Dne 14.4.2000 přeletěli nad rybníkem dva jedinci (tab. 2). Při doplňkových kontrolách byl 12.8.2000 a 15.4.2001 pozorován na louce u rybníka směrem k Dolanům. Truhlář (*in litt.*) jej zde pozoroval 21.4.2000.

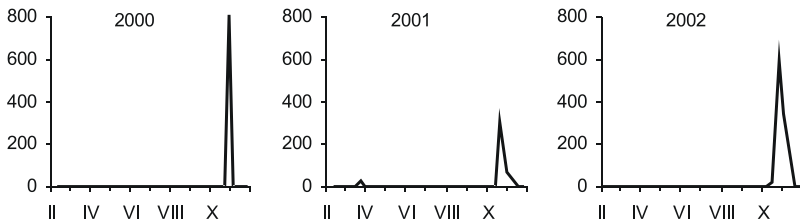
35) kulík zlatý (*Pluvialis apricaria*)

Dne 3.11.2002 jsem pozoroval 20 jedinců na bahně vypuštěného rybníka (tab. 2).

36) čejka chocholátá (*Vanellus vanellus*)

Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). V roce 2001 jsem ji pozoroval na začátku sezóny v období 17.2.–24.3., jinak se vyskytovala pouze na podzimním tahu v období 15.10.–3.11. Holub (*in litt.*) ji na jaře 2002 pozoroval ještě 31.3. V prvních dvou letech byla v období 16.3.–5.5. zaznamenávána na louce u rybníka směrem k Dolanům, kde také hnízdila. Poměrně často jsem ji pozoroval v menších počtech do 70 jedinců, ale celá polovina záznamů se týká hejn nad 300 jedinců. Maximální počty dosahovaly 305–800 jedinců (obr. 19). Holub (*in litt.*) zde 2.11.2002 napočítal 2 500 ex. Zastavovala se hlavně na podzim na vypuštěném rybníce. V jiných obdobích zde neměla kde usednout a výjimečně byla pozorována na posečeném rákosovém ostrůvku. Bylo nalezeno hnízdo; na lokalitě prokazatelně hnízdí (PACLÍK *et al.* 2003). Ve sledovaném období jsem ji pozoroval hlavně na polích v okolní krajině. Pravidelně hnízdila jen na lokalitě

Olšiny u Dolan (PACLÍK 2005) a sporadicky i na dalších místech. Časné pozorování bylo 11.2., pozdní 25.11. Maximálně zde bylo zastíženo 200 jedinců.

Obr. 19: Výskyt čejky chocholaté (*Vanellus vanellus*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 19: Occurrence of the Northern Lapwing (*Vanellus vanellus*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

37) jespák obecný (*Calidris alpina*)

Dne 3.11.2002 jsem zaznamenal 11 jedinců na bahně vypuštěného rybníka (tab. 2). Při doplňkové kontrole jsem jej pozoroval 6.8.2000 na posečeném ostrůvku.

38) břehouš černoocasý (*Limosa limosa*)

Dne 22.4.2001 jsem zaznamenal sedm jedinců na posečeném ostrůvku (tab. 2).

39) vodouš tmavý (*Tringa erythropus*)

Dne 15.8.2000 byl zaznamenán jeden jedinec při přeletu nad rybníkem (tab. 2). Při doplňkových kontrolách byl opakovaně zaznamenáván v období 7.–12.8.2000 v počtu 1–3 ex. na posečeném ostrůvku.

40) vodouš bahenní (*Tringa glareola*)

Ve dnech 15.8.2000 a 5.9.2001 jsem pozoroval jednoho jedince na bahnitěm ostrůvku a na přeletu nad rybníkem (tab. 2). Při doplňkových kontrolách louky u rybníka směrem k Dolanům jsem jej opakovaně zaznamenával na přelomu dubna a května a července a srpna. Časný podzimní výskyt 3.7.2000 uvádí Klápště (*in litt.*). Maximální zaznamenaný počet byl 15 ex. Ve sledovaném období jsem jej jednou pozoroval na kaluži v poli u obce Kříčeň.

41) vodouš šedý (*Tringa nebularia*)

Ve dnech 11.9.2000 a 21.8.2001 jsem pozoroval jednoho jedince na přeletu nad rybníkem (tab. 2). Při doplňkových kontrolách lokality jsem jej zaznamenal v poslední dekádě dubna a začátkem srpna, zejména na louce u rybníka směrem k Dolanům. Pozdní jarní výskyt 2.5.2000 uvádí Holub (*in litt.*) a časný podzimní výskyt 3.7.2000 uvádí Klápště (*in litt.*).

42) vodouš kropenatý (*Tringa ochropus*)

Dne 14.8.2001 jsem pozoroval tři jedince na přeletu (tab. 2). Z lokality pochází mnohá doplňková pozorování z období 18.3.–3.5. a 28.7.–29.9.,

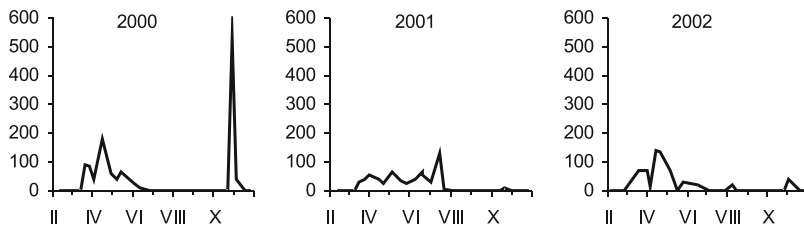
nejčastěji z mokřadní louky u rybníka směrem k Dolanům nebo ze severo-západní zátoky. Holub (*in litt.*) jej zde v roce 2002 pozoroval ještě 10.11. Ve sledovaném období jsem jej vzácně zastihl také na dalších rybnících a na louce Zástava u Dolan. Maximální zaznamenaný počet je 13 ex. Nejpozdější pozorování je 18.11.

43) písik obecný (*Actitis hypoleucos*)

Ve dnech 16. a 28.7.2002 byl pozorován jeden jedinec na větvích spadlých do vody (tab. 2). Při doplňkových kontrolách jsem jej dvakrát zastihl v období 8. a 11.8.

44) racek chechtavý (*Larus ridibundus*)

Často pozorovaný druh (tab. 2). Jeho výskyt během roku měl dva vrcholy, první pozorování spadalo do období 12.–18.3. a jarní+letní výskyt spojený s hnízděním končil v období 1.7.–8.8. Poté se znovu objevoval až na podzim v období 20.10.–5.11., v letním období nebyl zastihnut. Holub (*in litt.*) jej zde v roce 2000 zastihl již 26.1., Tyller (*in litt.*) zachytil letní výskyt 11.8.2001. Většinou byl zaznamenáván v počtu do 50–100 jedinců, maximální počty čítaly 128–532 jedinců (obr. 20). Na jaře byli sčítáni hlavně ptáci na hnízdišti, později v sezóně se jednalo o ptáky sbírající potravu při vypouštění rybníka. Byla pozorována vyvedená mláďata; na lokalitě prokazatelně hnízdí (PACLÍK et al. 2003). Ve sledovaném období byl pravidelně pozorován také v okolní polní krajině (max. 150 ex.), kam zaletoval za potravou, ale i na rybnících a na pískovnách u Starých Ždánic. Na pískovnách ptáci na podzim nocovali. Nejpozdější pozorování bylo 2.12. HAMPL & VÁCLAVEK (2003) uvádí zimování několika jedinců na Labi v Pardubicích.

Obr. 20: Výskyt racka chechtavého (*Larus ridibundus*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 20: Occurrence of the Black-headed Gull (*Larus ridibundus*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

45) racek (*Larus sp.*)

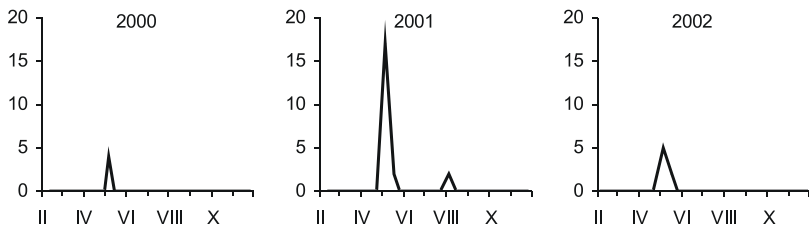
Dne 5.11.2000 byl zaznamenán jeden nedospělý pták (tab. 2) racka z okruhu *Larus argentatus/cachinnans/michahellis*.

46) rybák bělokřídlý (*Chlidonias leucopterus*)

Dne 18.5.2001 byl zaznamenán jeden jedinec (tab. 2).

47) rybák černý (*Chlidonias niger*)

Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Jarní průtah byl zaznamenán v období 4.–18.5., v létě byl zastižen 4.8. a při doplňkové kontrole ještě 25.8. Rejl (*in litt.*) jej na jaře zaznamenal již 27.4.2001, Klápště (*in litt.*) v létě již 3.7.2000. Většinou byl pozorován v počtu 1–5 ex., maximálně bylo zaznamenáno 17 jedinců (obr. 21).

Obr. 21: Výskyt rybáka černého (*Chlidonias niger*) na Bohdanečském rybníce během let 2000–2002.

Fig. 21: Occurrence of the Black Tern (*Chlidonias niger*) on Bohdanečský fishpond during the period 2000–2002.

48) ledňáček říční (*Alcedo atthis*)

Vzácně pozorovaný druh (tab. 2). Sporadicky byl pozorován v období 1.4.–14.10., při doplňkové kontrole byl zastižen ještě 15.10. Holub (*in litt.*) jej zde zaznamenal ještě 10.11.2002. Pokaždé byl zaznamenán jen jeden pták při přeletu nad hladinou nebo podél rákosí. Ve sledovaném období byl v počtu 1–2 ex. pozorován na dalších rybnících a také na pískovnách u Starých Ždanic. Z pískoven pochází pozdní pozorování 2.11.

Poznámky k charakteru výskytu vodních ptáků

U většiny sledovaných druhů byly zjištěny výrazné změny v početnosti v průběhu roku, což je obvyklé (KOZA 1989, ŠEVČÍK 1998, REIF 2000, VALÁŠEK 2004, TURČOKOVÁ 2006). Jak je rozebráno níže, některé výkyvy početnosti lze vysvětlit použitou metodikou sčítání, nicméně v mnoha případech pro ně lze nalézt i biologické vysvětlení – migraci nebo rozmnožování na lokalitě. Na základě výsledků sčítání lze kategorizovat druhy vodních ptáků podle typu jejich výskytu během roku. Nejméně 14 druhů na lokalitě ve sledovaném období hnízdilo (tab. 2). Plochá „hnízdni“ křivka, kterou vyvářejí stabilní počty ptáků vyskytujících se na lokalitě v hnízdním období, je vidět zejména u volavky popelavé a racka chechtavého, ale patrná je také např. u potápky roháče, kopřivky obecné, poláka velkého a chocholačky.

Některé druhy ptáků se na lokalitě v určitou roční dobu shromažďovaly, což se projevilo déletrvajícím výskytem většího a více méně stabilního počtu jedinců. Nejvýrazněji to bylo vidět u lysky černé a labutě velké, méně výrazné bylo shromažďování potápky roháče (podzim 2002), poláka velkého, poláka chocholačky a kachny divoké. Průtah je charakterizován pouze krátkodobým zvýšením početnosti. Výrazný jarní průtah jsem zaznamenal u potápky roháče, kormorána velkého, lžičáka pestrého, kopřivky obecné a poláka chocholačky.

Výrazný podzimní průtah jsem alespoň v jedné sezóně zaznamenal u potápky roháče, volavky popelavé, lžičáka pestrého, čírky obecné, kachny divoké, poláka velkého a chocholačky, čejky chocholaté a racka chechtavého. Charakteristické vrcholy početnosti na obou „tazích“ byly zaznamenány u kormorána velkého, lžičáka pestrého, čírky modré, poláka chocholačky, čejky chocholaté a potápky černokrké, přičemž podzimní průtah byl většinou delší nebo s většími počty.

Během roku se měnilo druhové bohatství lokality. V jarních měsících se na lokalitě vyskytlo 34 druhů, v letních 29 druhů, v podzimních 34 druhů a v zimě (únoru) 13 druhů vodních ptáků. Pouze devět druhů vodních ptáků se zde vyskytovalo ve všech obdobích: kormorán velký, volavka popelavá, labuť velká, husa velká, čírka obecná, kachna divoká, polák velký, polák chocholačka a lyska černá. Z výše uvedených druhů uvádějí HAMPL & VACLAVEK (2003) zimování kachny divoké, labuť velká, lysky černé a poláka chocholačky na Labi v Pardubicích, navíc uvádějí slíпку zelenonohou a racka chechtavého.

Některí ptáci kopirovali svým výskytem určité podmínky. První jarní výskyt ptáků vázaných na vodní hladinu (potápky, kachny, labuť) mohl být v letech s déletrvajícím mrazem posunut kvůli jejímu zamrznutí. Podzimní výskyt stejných druhů byl obvykle ukončen vypuštěním rybníka, které ale naopak znamenalo více pozorování jiných druhů na obnaženém dně, např. bahňáků. Ti neměli ve sčítaném výhledu po většinu roku kde usednout a byli většinou zaznamenáváni jen na přeletu. Výjimkou byl rákosový ostrůvek poblíž Polákova poloostrova, který byl pravidelně sečen. V krátkém období vypouštění rybníka, když bylo dno ještě plné kaluží, se zde shromažďovaly zejména čírky obecné a kachny divoké. Na suchém dně bylo potom takřka do konce listopadu možno pozorovat např. volavky popelavé a bílé, čejky chocholaté, nebo kulíky zlaté.

Poznámky k metodice sčítání

Počty zjištěné sčítáním jsou ovlivněny také zachytitelností daného druhu v terénu, což potenciálně snižuje vypovídací hodnotu získaných výsledků (PACLÍK 2003, 2004). Pro vodní ptáky je typické, že se v hnízdní době ukrývají v nepřehledných mokřadních porostech a mnoho jedinců proto nemůže být sečteno, což se projevuje zdánlivým poklesem početnosti. Na sledované lokalitě, kde jsou mimořádně rozlehlé porosty rákosu, k tomu pravděpodobně docházelo např. u potápek, lysky černé nebo různých druhů kachen, tj. u druhů stavících si hnízda v uvedených porostech.

Méně početné druhy kachen, např. kopřivka obecná, hvízdák eurasijský nebo lžičák pestrý, mohly unikat pozornosti pokud se vmísily do velkých podzimních hejn hojnějších druhů, zejména kachny divoké. Proto jsem prohlížel hladinu vždy dvakrát (viz Metodika). Protože jsem sčítal jen cca 2/3 rozlohy hladiny Bohdanečského rybníka, mohlo docházet k chybě vlivem přesunu ptáků mezi zátokami v rámci lokality. Doplňkové kontroly odhalily častý výskyt některých druhů mimo standardní sčítací výhled na lokalitě. Podrobnější rozdíly v početnosti různých druhů mezi jednotlivými zátokami na Bohdanečském rybníce uvádí PACLÍK (2003).

Uvedené výsledky je třeba interpretovat opatrně, protože vypovídají hlavně o změnách početnosti ptáků v přehledných biotopech a ne na celém rybníce. Ještě méně výsledky vypovídají o dynamice výskytu vodních ptáků v místní krajině. Ptáci se často přemísťují nejen mezi rybníky, ale mnoho druhů zaletuje i do okolní

krajiny, o čemž svědčí mnohá doplňková pozorování např. motáka pochopa, husy velké, husy polní, volavky bílé a volavky popelavé. Pro podrobnější informace opět viz PACLÍK (2003, 2004). Výsledky sčítání navíc popisují pouze ranní stav a metoda nemusela dobře zachytit výskyt některých druhů, které na lokalitu v určitých obdobích zalétaly třeba k nocování (např. husa polní).

Tato práce si kladla za cíl popsat sezónní charakter výskytu omezeného počtu druhů, nikoli podat kompletní faunistický přehled o ptácích dané lokality. Použil jsem pravidelné rozložení menšího počtu kontrol a striktně ranní, krátké návštěvy. Doplňková pozorování spadající do jiných termínů a jiné denní doby proto logicky poskytla jiné výsledky než metodická data. Běžná faunistika s nestandardizovanými, ale delšími a/nebo častějšími kontrolami, může lépe odhalit výskyt vzácných druhů ptáků na lokalitě a tím pádem zachytit více druhů. Obvykle jí ale chybí schopnost přesně odhadnout charakter výskytu ptáků během sezóny, protože některá období jsou ornitology upřednostňována oproti jiným (PACLÍK *et al.* 2003). Více kontrol by určitě zpřesnilo prezentované křivky početnosti, ale musela by být zachována pravidelnost kontrol, aby některá období nebyla nadhodnocována. Takový výzkum by ale byl časově velmi náročný.

Souhrn

Práce popisuje sezónní průběh početnosti vodních ptáků na Bohdanečském rybníce (50°06'N, 15°40'E, nadmořská výška 200 m) v letech 2000–2002. Lokalitu jsem navštěvoval třikrát měsíčně od února do listopadu. Zaznamenal jsem celkem 48 druhů vodních ptáků, z nichž nejméně 14 zde hnízdilo. Některé druhy ptáků se na lokalitě shromažďovaly, u dalších byl zaznamenán výrazný jarní průtah, podzimní průtah nebo zvýšená početnost na obou tazích. Podzimní průtah byl většinou provázen většími počty jedinců. Během roku se měnilo druhové bohatství lokality, nejvíce druhů bylo zaznamenáno v jarních měsících. Pouze devět druhů vodních ptáků se zde vyskytlo ve všech obdobích.

Summary

In this paper, I describe seasonal patterns of waterfowl occurrence on Bohdanečský fishpond (eastern Bohemia, 50°06'N, 15°40'E, altitude 200 m; 85 ha fishpond surrounded by large reedbeds, wet meadows and forests) during the period 2000–2002. Birds were counted three times a month from February to November. Forty-four waterfowl species were recorded (14 breeding species). In some species, assemblaging and/or stop-overing on the migration were described. Waterfowl diversity varied in the annual course and the highest number of species was recorded in the spring. Only nine species were recorded in all seasons.

Poděkování

Děkuji Martinu Valáškoví, Radku Hamplovi a anonymním recenzentům za hodnotné připomínky k rukopisu. Martinu Vavříkovi děkuji za vedení diplomové práce na téma tohoto článku. Práce byla podpořena grantem VaV/610/00.

Literatura

- BĚLKA T. & VRÁNA J. (eds) 2004: Ornitologická pozorování. *Panurus 14: 167–179.*
- BERAN L. 2004: Příspěvek k poznání vodních měkkýšů vybraných rybníků východních Čech. *Východočeský sborník přírodovědný – Práce a studie 11: 103–109.*

- HAMPL R. & VÁCLAVEK J. 2003: Zimování vodních ptáků na Labi v Pardubicích v letech 2000/2001–2002/2003. *Panurus* 13: 81–88.
- KOPECKÁ L. & ZÁRUBOVÁ-PRAUSOVÁ R. 2000: Floristický průzkum cévnatých rostlin NPR Bohdanečský rybník a rybník Matka u Lázní Bohdaneč (východní Čechy). *Východočeský sborník přírodovědný – Práce a studie* 8: 129–157.
- KOZA V. 1989: Průtah bahňáků Charadriiformes na přehradě Rozkoš. *Panurus* 1: 5–40.
- LEMBERK V. 2001: Avifauna NPR Bohdanečský rybník a rybník Matka – srovnání po 20 letech. *Východočeský sborník přírodovědný – Práce a studie* 9: 159–166.
- PACLÍK M. 2003: Sezónní dynamika početnosti vodních ptáků na rybnících u Lázní Bohdaneč – je sčítání na lokalitách vhodný přístup ke studiu sezónní dynamiky? *Diplomová práce, Katedra ekologie a ochrany životního prostředí, Univerzita Palackého, Olomouc*.
- PACLÍK M. 2004: Spolehlivost hladinového sčítání při studiu sezónní dynamiky početnosti vodních ptáků na rybnících – kolik druhů a jedinců zaznamenáme v biotopech s měnící se přehledností? *Sylvia* 40: 99–109.
- PACLÍK M. 2005: Ptáci lokality Olšiny u Dolan a návrh jejich ochrany. *Východočeský Sborník Přírodovědný – Práce a Studie* 12: 163–172.
- PACLÍK M., BARTA F. & VESELÝ J. 2002: 12. Bohdanečský rybník. Pp. 12/1 – 12/2 In: Hora J., Marhoul P. & Urban T. (eds): *Natura 2000 v České republice – Návrh ptačích oblastí. ČSO, Praha*.
- PACLÍK M., HOLUB A., KRAUSOVÁ H. & HAMPL R. 2003: Stav poznání avifauny Bohdanečského rybníka v letech 1995 až 2002 – byl dosavadní výzkum dostačující? *Sylvia* 39: 53–66.
- REIF J. 2000: Avifauna rybníka Velký Košíř u Litomyšle v letech 1994–1997. *Panurus* 10: 3–45.
- REJL J. 2001a: Polák malý (*Aythya nyroca*). In: Bělka T. & Lemberk V. (eds): *Ornitologická pozorování. Panurus* 11: 149–155.
- REJL J. 2001b: Potápka rudokrká (*Podiceps griseigena*). In: Bělka T. & Lemberk V. (eds): *Ornitologická pozorování. Panurus* 11: 149–155.
- REŠL D. & SVOBODOVÁ J. 2003: Výsledky letního sčítání labutě velké (*Cygnus olor*) ve východních Čechách v roce 2001. *Panurus* 13: 57–63.
- SKLENÁŘ J. 1982: Obratlovci státní přírodní rezervace Bohdanečský rybník a rybník Matka. *Acta Musei Reginaehradecensis s. A* 17: 159–217.
- ŠEVČÍK J. 1998: Změny početnosti vodních ptáků na rybníku Velký Tisý a okolních rybnících v letech 1988–1994. *Sylvia* 34: 3–12.
- TURČOKOVÁ L. 2006: Vývoj avifauny na Levických rybnících za posledních 50 rokov. *Tichodroma* 18: 51–55.
- VALÁŠEK M. 2004: Druhové složení a změny početnosti avifauny na rybnících u Šafova v průběhu roku. *Thayensia* 6: 77–89.
- VAVŘÍK M. 2002: Zpráva faunistické komise ČSO za období 1999–2001. *Zprávy ČSO* 55: 3–16.
- VRÁNA J. & BĚLKA T. (eds) 2006: Ornitologická pozorování. *Panurus* 15: 125–140.

Tab. 2: Charakteristika výskytu vodních ptáků na Bohdanečském rybníce v letech 2000–2002. Je uvedena frekvence výskytu (% pozitivních kontrol), období, ve kterém byl druh zaznamenán (Z – únor, J – březen až květen, L – červen až srpen, P – září až listopad) a údaj o hnízdění (+ – prokázané, ? – pravděpodobné).

Tab. 2: Characteristics of the occurrence of waterfowl on Bohdanečský fishpond in years 2000–2002. The frequency of occurrence (% of positive counting events), the period of occurrence during a year (Z – February, J – March to May, L – June to August, P – September to November) and breeding status (+ – confirmed breeding, ? – probable breeding) are given.

Druh / Species	Frekvence výskytu / Frequency				Období / Period				Hnízdění / Breeding
	2000	2001	2002	Souhrnně / Pooled	Z	J	L	P	
<i>Podiceps cristatus</i>	57,1	73,3	42,3	58,3	+	+	+	+	
<i>Podiceps grisegena</i>	0	3,3	0	1,2	+				
<i>Podiceps nigricollis</i>	35,7	23,3	7,7	22,6	+	+	+	+	
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	10,7	10,0	7,7	9,5	+	+	+		?
<i>Phalacrocorax carbo</i>	14,3	20,0	19,2	17,9	+	+	+	+	
<i>Botaurus stellaris</i>	0	3,3	7,7	3,6	+				+
<i>Egretta alba</i>	10,7	10,0	7,7	9,5				+	
<i>Ardea cinerea</i>	89,3	90,0	84,6	88,1	+	+	+	+	+
<i>Ciconia nigra</i>	3,6	0	0	1,2	+				
<i>Cygnus sp.</i>	0	3,3	0	1,2	+				
<i>Cygnus olor</i>	92,9	83,3	73,1	83,3	+	+	+	+	+
<i>Anser albifrons</i>	0	0	3,8	1,2				+	
<i>Anser anser</i>	39,3	26,7	30,8	32,1	+	+	+	+	+
<i>Anser fabalis</i>	14,3	0	0	6,0	+			+	
<i>Tadorna tadorna</i>	0	3,3	0	1,2				+	
<i>Anas acuta</i>	0	10,0	0	3,6	+			+	
<i>Anas clypeata</i>	17,9	30,0	7,7	19,0	+	+	+		
<i>Anas creca</i>	17,9	26,7	34,6	26,2	+	+	+	+	
<i>Anas penelope</i>	10,7	3,3	15,4	9,5	+			+	
<i>Anas platyrhynchos</i>	85,7	83,3	88,5	85,7	+	+	+	+	+
<i>Anas querquedula</i>	10,7	13,3	7,7	10,7	+	+			
<i>Anas strepera</i>	35,7	33,3	34,6	34,5	+	+	+		?
<i>Aythya ferina</i>	71,4	73,3	69,2	71,4	+	+	+	+	+
<i>Aythya fuligula</i>	60,7	83,3	57,7	67,9	+	+	+	+	+
<i>Aythya nyroca</i>	14,3	6,7	0	7,1	+	+	+		
<i>Netta rufina</i>	3,6	6,7	0	3,6		+			

Tab. 2: pokračování.*Tab. 2:* continuation.

Druh / Species	Frekvence výskytu / Frequency				Období / Period				Hnízdění / Breeding
	2000	2001	2002	Souhrnně / Pooled	Z	J	L	P	
<i>Bucephala clangula</i>	7,1	6,7	3,8	6,0	+	+	+		
<i>Haliaeetus albicilla</i>	3,6	3,3	7,7	4,8	+	+		+	
<i>Pandion haliaetus</i>	3,6	0	0	1,2	+				
<i>Circus aeruginosus</i>	21,4	26,7	11,5	20,2	+	+	+	+	
<i>Rallus aquaticus</i>	21,4	10,0	11,5	14,3	+	+	+	+	
<i>Fulica atra</i>	75,0	76,7	65,4	72,6	+	+	+	+	+
<i>Gallinula chloropus</i>	3,6	33,3	11,5	16,7	+	+	+		?
<i>Grus grus</i>	3,6	0	0	1,2	+				
<i>Pluvialis apricaria</i>	0	0	3,8	1,2				+	
<i>Vanellus vanellus</i>	7,1	13,3	11,5	10,7	+	+		+	+
<i>Calidris alpina</i>	0	0	3,8	1,2				+	
<i>Limosa limosa</i>	0	3,3	0	1,2	+				
<i>Tringa erythropus</i>	3,6	0	0	1,2			+		
<i>Tringa glareola</i>	3,6	3,3	0	2,4			+	+	
<i>Tringa nebularia</i>	3,6	3,3	0	2,4			+	+	
<i>Tringa ochropus</i>	0	3,3	0	1,2			+		
<i>Actitis hypoleucos</i>	0	0	7,7	2,4			+		
<i>Larus ridibundus</i>	50,0	50,0	38,5	46,4	+	+	+	+	
<i>Larus sp.</i>	3,6	0	0	1,2				+	
<i>Chlidonias leucopterus</i>	0	3,1	0	1,2	+				
<i>Chlidonias niger</i>	3,6	10,0	7,7	7,1	+	+			
<i>Alcedo atthis</i>	7,1	3,3	7,7	6,0	+	+	+		